

תערוכת בשר בחלב במליחה

סעיף ה: מליח כרותח

1. בשר וחלב שנעשו מלוחים, מהי רמת המליחות בה יש לחשוש לאיסור

בגמ' פסחים (עו, א): אמר ר' זוטרא: אמר ר' הונא: לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו - אסור. דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל.

ברמת המליחות שדינה כרותח כתבה הגמ' 'הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (וכו') - לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו - לא'.

והסביר רש"י (ש"אין נאכל) 'שהמליחו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו **קצת**, ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיח, והאי אין נאכל - לאו לגמרי קאמר שאין שום אדם יכול לאוכלו, אלא כיון שנתקלקל טעמו - אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה, ואסור'.

אמנם דעת הר"ר יעקב ישראל (תוס' 'הני מילי' חולין ק"ב א) שדווקא מליחה מרובה לדרך שנעשה כעץ עד שלא שייך לאכלו בבית נקראת 'אינו נאכל מחמת מלחו' וכדין 'מעבד' בשבת. (וכתב שכן דעת רש"י וראה הערה)

ודעת ר"ת (תוס' שם) שכל מליחה שעושים לקדירה נקרא שאינו נאכל מחמת מלחו והראיה ממקורות רבים בגמ' שמדובר על בליעה במליחה ולא ניתן להעמיד אותם במליחה לדרך. וכ"כ הרשב"א (תה"א שער ד, ב, ג) והוסיף שבמעט מלח כמו לצלי אמנם מועיל להפליט כיון שעיקר טבעו של המלח למשוך דם להפליט. אבל להבליע אינו יכול אלא כשהמלח רב ומבליע בחריפותו.

או"ה (י, ט) כתב תחילה שדווקא לענין מליחה בכלי שאינו מנוקב אוסר אפילו במליחה קלה כעין לצלי כיון שבתנאים אלו יש במעט מלח כח להפליט ולאסור. אמנם סיים לבסוף שהוא הדין בכל שאר המליחות כיון שאין אנו בקיאים להכיר ברמת המליחה שאוסרת.

השו"ע פסק כר"ת וכתב 'מליח, שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו, דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה... כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו. ומליח כעין מליח דבעי לה לארחא, אפילו לאחר שהדיח, הוי אינו נאכל מחמת מלחו, וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח, לאסור כדי קליפה'.

והרמ"א חשב לאו"ה וכתב 'וי"א דאנן אין בקיאים בדבר, ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח. וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה'.

2. באיזה שלב של מליחת בשר הוא נחשב רותח

נחלקו הראשונים באיזה שלב של המליחה נחשב הבשר לרותח שאוסר במגעו:

הנשיא אלברגלוני (הובא בר"ן על הריף מא, ב): עד שיעור זמן רתיחה אינו נחשב רותח, ולאחר מכן נחשב רותח עד שמדיחו. וכתב הר"ן ש במליחה לדרך אפילו כשמדיחו נחשב רותח.

הרשב"א (תה"א שער ד, דף ג, א) כתב 'אפילו בתוך שיעור פליטת העופות הוי אינו נאכל מחמת מלחו' והוכיח זאת מכך שדגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים הדגים כיון שבלעו מפליטת העופות לאחר גמר פליטת הדגים. ומלשון 'אפילו' נראה שק"ו שלאחר שיעור זמן רתיחה נחשב רותח.

תרומת הדשן (סימן קנט) הביא בשם התוס' (ק"ב, ב 'דגים') לאחד התירוצים שלאחר שיעור מליחה אין הבשר נחשב רותח כיון שתש כוחו מפליטת דם ובזה הוא קל מדין הכותח להלן שלא היה טרוד להפליט ונשאר בכח מלחו לעולם. וסמך על שיטה זו להקל בצורך גדול ובסעודת מצוה.

השו"ע כתב כר"י אלברגלוני (ש"ך יא) 'מליח, שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו... ושהה כדי מליחה לקדירה. כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו'.

אמנם בסימן סט (סעיף ט) התיר בשר שהיה בצירו לאחר שיעור מליחה ומשמע שסובר שאינו מלוח

והשיב הש"ך (יא) שכאן מדובר בבשר שהומלח שוב לאחר הכשרתו ולכן אוסרת רק לאחר שיעור רתיחה. אבל בבשר שנמלח להוצאת דם דינו לשו"ע הפוך (ולא כר"י אלברגלוני) שדווקא תוך שיעור מליחה דינו כרותח כיון שצירו הנפלט חשוב כרותח ולאחר שיעור רתיחה כבר פסק כח המלח. ולכן במעשה דרש"י לגבי ציר היוצא מהבשר לאחר שיעור מליחתו (ט, ט) פסק השו"ע לקולא. וכהסבר הש"ך בשו"ע פסק ככה"ח (לה).

פרי תואר (ט) הובא בכרתי (צא ח): **הבשר** אינו רותח אלא לאחר שיעור מליחה. אבל **הציר** שנפלט מהחתיכה דינו כרותח מיד. והמחבר בסימן צא דן בבשר עצמו ובסימן סט במה שיוצא ממנו.

פלתי (צא ג): באיסור תורה החמיר המחבר לאסור מיד ובבשר בחלב שאיסורו במליחה מדרבנן הקל קודם שיעור מליחה.

והסיבה שלגבי בשר וחלב אין אומרים שציר היוצא מהבשר אוסר את הגבינה כתב החו"ד (ביאורים ט) שבד"כ מהות הציר אינה כדין הבשר אלא שיש ריבוי בחולין (ק"ב, ג) 'הטמאים - לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן' אמנם ריבוי זה הוא רק באיסורים כגון דם ולא בבשר מוכשר או גבינה שאינם איסור.

והרמ"א הביא את קולת תרומת הדשן וי"א דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח. ולצורך גדול, כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה, יש לסמוך אמקילין. אבל בלא הכי, אין להקל כלל'. כלומר לרמ"א מעיקר הדין 'שוה בשר וגבינה לדם בתוך שיעור הוי רותח ולאחר שיעור לא הוי רותח' (שפ"ד יא).

מליחת בשר מוכשר: ומשמע ברמ"א ש לעולם אין הבשר רותח לאחר שיעור מליחה ואפילו במליחת בשר מוכשר. וחלק הש"ך (יא) שבסתם בשר כשר שהומלח לא קיימת קולת תרומת הדשן אפילו בהפסד מרובה כיון שהמלח לא פעל להפליט דם, לעולם לא תש כוחו. וכ"פ הפמ"ג (שפ"ד יא).

3. מהו עומק האיסור שנעשה על ידי מליחה

הגמ' בחולין (צז, ב) דנה בחתיכות בשר שנמלחו עם שומן של גיד הנשה ורבינא רצה לאסור את כולם. אולם דבריו נדחו מדברי שמואל שמליח הוא כרותח של צלי וממילא אינו אוסר כולו.

- **רשב"א** (תוה"ק סוף דף ב, א), **הגהות אשרי** (ח, מב. בשם א"י): אפילו כשנוגעים זה בזה אין הטהור המליח נאסר.
- **ר"ן** (על הר"ף מב, א' דג), **ספר התרומה** (מג): אין קולא זו כשנוגעים אלא רק כשפליטותיהם נוגעות זה בזה.
- ולכן לענין בשר בחלב כתב הטור 'בשר וגבינה לחין המלוחין שנגעו זה בזה צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתן ואם הבשר מליח והגבינה תפילה הבשר שרי בהדחה והגבינה צריכה קליפה ואם איפכא איפכא.
- וכ"כ בשו"ע כרשב"א** 'הלכך בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה, צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתם. ואם אחד מהם מלוח והשני תפל, המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה'.
- והעיר הש"ך שלא שייכים פה הקולות 'אידי דטריד למפלט לא בלע'. או 'כבולעו כן פולטו' כיון שהם מיוחדות לדם.

6. באחד מהם מליח - מה הדין כשהתפל נוזלי או כשהמליח נוזלי

איסור תפל צלול וטהור מליח כתב המרדכי (חולין תשיח) 'ודין בשר חי או צלי שנפל עליו חלב בין יש מלח בחלב לבדו או בבשר לבדו הכל אסור עד ס' כיון שהאיסור צלול הוא רק שיהא שם מלח כראוי שחשוב כרותח מחמת אותו מלח' – כלומר כיון שיש נוזל אסורים זה את זה גם כשרק אחד מהם היה מלוח מתחילה.

וכן כתב הרמ"א לגבי טהור מליח (א) 'הא דטהור מלוח וטמא תפל שרי, היינו שהטמא יבש, אבל אם הוא דבר צלול, נאסר הטהור, מאחר שאינו נאכל מחמת מלחו, בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים' – כלומר כיון שהאיסור צלול מליחות הטהור דווקא גורמת לו לבלוע ולהאסר.

ומדוע לא יבטל החלב כח המלח כמו שקורה בהדחת בשר (צ"צ קדמון ל הובא בפת"ש ל) אלא שיש לומר שעד שמחליש את כח המלח נעשית קצת בליעה ואוסר ואינו כהדחה ששם הבליעה היא של מים ואין לה משמעות הלכתית. והוסיף הנוב"י (תניינא יו"ד מא) שאין לומר שגם בהדחה בתרייתא של בשר יש איסור דם שיבלע בזמן שהמלח ברתחתו כיון שכל שהמלח בפעולתו גם אם יבלע יפלוט שכבולעו כך פולטו ועוד שכיון שדם משרק שריק אינו ממחר להבליע בבשר.

וחלב רך שאינו מהותך לא נחשב צלול לענין זה (ש"ך יד).

טהור מלוח קצת:

- **גרסת הט"ז** (א) כאצלנו בגמ' 'שאינו נאכל מחמת מלחו' ומשמע שגם לשיטת הרמ"א חומרת צלול אינה קיימת במלוח קצת.
- **אמנם הש"ך** (טו) גרס 'דמחמת מלחו בולע האיסור שאצלו' ומשמע אפילו במליחות מועטה. וכתב בשפ"ד שאפשר שקולת הט"ז בהפסד מרובה.

טהור מלוח יבש: הוסיף הרמ"א 'ודוקא שהטהור לח קצת, אבל אם הוא יבש לגמרי, אינו בולע מדבר לח שאצלו'.

והסביר הש"ך (יז ע"פ שפ"ד) 'דיבש לגמרי שאין בו שום לחלוחית אף שנמלח מחדש חשיב כתפל. וכן אפילו אם נמלחו ונתיבשו ואח"כ נתלחלו מחמת דבר אחר והמלח עליו חשיב תו כתפל ואפי' באין הפסד מרובה.

קלב מלוח: דין זה לאסור הכל מוסכם במקום שהבשר הוא המלוח אך במקום שהחלב הוא המלוח כתב בת"ח"צ שאין החלב המלוח נאסר מהבשר שהוא טפל. ולמעשה כתב הש"ך (טו) להחמיר גם בזה שהרי

- **כתב הרא"ש** (ז, כד) שלהלכה די במליח בקליפה ולא מחמירין בזה כצלי להצריך נטילה ושכן הורה מהר"מ. וכן כתב הר"ן (על הר"ף חולין מב, א) 'דבכל איסור שע"י מליחה סגי ליה בקליפה'.
- **אמנם דעת הרא"ה** (חידושים חולין צו, ב. הובא בר"ן שם) שמליח הוא כרותח דצלי וממילא צריך נטילת מקום כדין צלי. ושכן מוכח גם בפסחים (עז, ב בסופו) להצריך לצלי נטילת מקום כדין 'נטף מרובטו על החרס'.
- **והרמב"ן** (חידושים חולין קיב, ב) כתב שנאסר **בכולו** והסביר 'מתוך שהוא פולט לתוכו כל שעה ושעה טפות מלוחות שהן כחמות אוסרין אותו לגמרי, שלא אמרו קולף אלא כגון חתיכה רותחת לתוך חלב צונן שהוא מתגבר עליו ומצננו, אבל הכא כוליה חאים מרוב טפות מלוחות שהן חמות בעצמן'. וכן משמע **ברמב"ם** (טו, לד) שכתב 'הרי זה נאסר'.

השו"ע פסק כרא"ש ונאסר כדי קליפה'.

ויש להעיר שדין זה של השו"ע בשני תנאים:

- א. שאם הוא ציר מלוח, דוקא ששהו יחד במלחם פחות משיעור רתיחה (כ- 18 דקות). ואם שהו יותר נאסר בכולו כמובא להלן בשו"ע סימן קה (סעיף א. וכן לעיל סט, יח)
- ב. ששניהם כחושים. ובשמן נאסר בכולו כמובא בשו"ע להלן (סעיף ו, וכן קה, ה לענין צלי).

והרמ"א כתב 'וי"א דבכל מליחה אנו משערין בס' ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין'.

וראה בסעיף הבא פרטים בדין שמן.

4. האם דין האסורות במליחה קיים בבשר וגבינה יבשים

כתב בספר התרומה (סג) 'והבשר שנמלח או גבינה שנתייבשו שאינם כלל לחין מבחוץ אפילו נוגעים זה לזה אינן אסורין. וכן אם הודחו ונרחצו שעתה הם לחים אין אוסר זה את זה. כי (האיסור דווקא) כשהם לחין מחמת מלח שקריו רותח המפליט לחלוחיתו (אבל כשלח מחמת הדחה) ואדרבה ההדחה מסירה הלחלוחית והמלח' והביא דבריו בטור.

וכן כתב השו"ע 'ואם הם יבשים, אפילו הם מלוחים, או לחים ולא מחמת מליחה, סגי בהדחה'.

5. בשר וגבינה שנגעו כאשר רק אחד מהם היה מלוח, האם נאסרים שניהם

טהור מליח וטמא תפל: בגמ' בחולין (ק"ג עמוד א) 'דג טהור שמלחו עם דג טמא - מותר, מאי לאו שהיו שניהן מלוחין? לא, כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל'.

וכתבו על זה התוס' (טהור מליח שם ק"ג, א) והרא"ש (ח, מא) שבמקרה זה גם קליפה לא צריך בטהור ואינו כמו תחתון קר שהעליון בולע כדי קליפה עד שמתקרב. ולכן מהדין מותר גם למלוח גבינות בדפוסים של גויים ('המחמיר תע"ב").

וכן כתב על זה הב"י בס"מ ע' 'אלמא אין מליח בולע מתפל הסמוך לו לפי שאין התפל פולט כלום'.

האם ההיתר בנגיעת ממשות או בנגיעת ציר:

בנוסף לדעת הגהות מרדכי שלא מחלק כאן, דעת הר"ן שכל קולת טמא טפל אינו בנוגעים ממש אלא בנגיעת צירם.

7. האם יש לחלק בין הבשר עצמו שנמלח מעט, לציר

היוצא ממנו כשנוגע בגבינה או כלים. ומה דעת השו"ע

בזה

לגבי ציר היוצא ממליחה לצלי כתב בספר התרומה (סו) 'ובשר שלא נמלח רק קצת לצורך צלי אף על פי שאינו חשוב כרותח לענין לאסור במגעו מ"מ ציר הנוסף ממנו על הגבינה אוסרו דהציר חשוב כרותח שהרי אינו נאכל מחמת מלחו כי אם ע"י טיבול'

והביא דבריו הרמ"א 'כל ציר מבשר שנמלח, אפילו לא נמלח רק לצלי, חשוב רותח ולכן אם נפלה ציר על הגבינה או על כלי, אוסר. אפילו במקום שאין הבשר אוסר, דלא נחשב רותח, מכל מקום הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלחו!'

וציר של בשר שאוסר, שנפל על הכלי, צריך הגעלה. ואם הוא כלי חרס, צריך שבירה. ואם לא נפל רק על מקום אחד, בכלי עץ וכיוצא בו, קולף מקומו, ודיו.

והסביר הש"ך (סי) שבאמת קליפה מותרת גם כשנפל בכולו אלא שהטרח מרובה בזה. ודין זה שונה מבלע ע"י בישול כיון ששם נבלע בכולו ואין מועיל קליפה אלא הגעלה משא"כ במליחה.

דעת השו"ע לכאורה מלשון ספר התרומה והרמ"א משמע שדין הציר לאסור לא שייך לחומרת הרמ"א במליחה לצלי אלא שבא רק לחלק בעיקר הדין בין דין הבשר לדין הציר היוצא ממנו. וכן משמע בבית יוסף שהביא כאן את דברי ספר התרומה ללא חולק. וכן משמע בפמ"ג (שפ"ד טו. ובמנח"י י, טו. ובבית הלל ה) שכתב בדעת הרמ"א שלגבי ציר אין להקל גם בהפסד מרובה משא"כ לגבי הבשר שנמלח לצלי, ומשמע שהוא מהדין ואינו חומרא. אמנם בפרישה (י) כתב שמשמעות הטור שכל דבר שנאכל במלחו גם צירו לא נחשב רותח. והובאו דבריו בכנה"ג (טו) ואכן בזבחי צדק (מב) ובכה"ח (א) העמידו דין זה כהמשך חומרת הרמ"א במליחה לצלי וכתבו שלמרחן מותר גם בציר כל שלא נמלח כדי מליחה לקדרה.